

Liszt „Etudes-Préludes“ feliratú tanulmányának egyik kéziratos variánsa

SZILÁGYI ERZSÉBET

Az Országos Széchényi Könyvtár gazdag zenegyűjteményében is a legértékesebb kéziratok közé tartozik Liszt *Prelude*-je, amely kétségkívül igen közel álló változata az 1839-ben¹ négy kiadónál² csaknem egyidejűleg megjelent *24 Grandes Etudes pour le piano* c. két füzetben kiadott, első füzet 1. számú etüdjének. A két oldalra terjedő, 23 ütemből álló manuscritumra Liszt a cím alá ceruzával odaírta „Etudes” (a kézirat máskülönben tintával van írva) s bár félreismerhetetlenül, jellegzetesen Liszt kezevonása, mégis — talán egyik hajdani tulajdonosa e becses ereklyének — odajegyezte a második lap aljára: „Die Echtheit verbürgt Adolf Müller.”³ Hogy vétel, vagy ajándék útján került a Zeneműtárba és hogy megelőzően kinek volt a tulajdona, arra nézve nincs adat a Könyvtár szerzeményi naplójában, csupán annyit tudtunk meg róla, hogy 1904-ben Ms. Mus. 24. sz. alatt került a tár állományába.⁴ Ez a ritka kézirat az 1911. évi Liszt emlékkiállításon került először bemutatásra a nagy nyilvánosság számára.

Liszt kora ifjúságától kezdve egészen érett férfikoráig foglalkozott etüdök komponálásával. Évek hosszú során át újra meg újra átdolgozta azokat, míg végső alakjukban nemcsak a zongorajátszás technikájának legmagasabb fokán álló tanulmányokká, hanem a mester fantáziájának gazdagságától átlelkesített zeneművekké érlelődtek. Az első etüdjöket Liszt saját állítása szerint tizenhároméves korában írta.⁵ Boisselot adta ki először azokat Marseille-ben, 1826-ban vagy 1827-ben. A mű címe „*Etude pour le Piano-Forte en quarante — huit Exercices*”... par le jeune Liszt. Op. 6. A 4 füzetre tervezett 48 tanulmányból csupán az első füzet jelent meg 12 etüddel.⁶ A gyermek művész ezt a korai opuszát Lidie Gavellanak ajánlja, akivel akkori négykezes zongoradarabokat játszott. Az opusz-számból láthatjuk, hogy Lisztnek már megelőzően is jelentek meg szerzeményei. Ebben a Boisselot-féle kiadásban a Széchényi Könyvtár *Prelude*-je még nem szerepel. — Lisztnek ezeknek az ifjúkori zsenyéiről Raabe, a nagynevű Liszt-biográfus megállapítja, hogy a „karmokat, amelyekről az oroszánt fel lehetne ismerni, még egyik mű sem mutatja... az egyetlen közülük, amely bizonyos értelemben maradandó értéknek nyilvánítható, a »12 Etudes«, de az sem önmagáért, hanem mivel alpanyagát képezi Liszt későbbi tanulmányi műveinek.”⁷ Ez a 12 etüd később megjelent a *Hofmeister* kiadásában is, de itt már Op. 1-ként szerepel.

Az első kiadást csupán évek múlva követte a második (1839), mint már a bevezetőben említettük, egyszerre több kiadónál, ezek tartalmilag

összehasonlíthatatlanul gazdagabbak ifjúkori tanulmányainál. A *24 Grandes Etudes pour le Piano* első füzetében az első tanulmány, lényegtelen eltéréseket leszámítva, a Széchényi Könyvtár *Prelude*-jének egyik változata. Ezt a második kiadást Liszt hajdani mesterének, Carl Czerny-nek ajánlotta.⁸ Meg kell említenünk, hogy Lisztet a 2. kiadású etűdsorozatával kapcsolatban igazságtalan támadás érte Schumann részéről. A *Neue Zeitschrift für Musik* c. lapjában (1839) Schumann sajnálkozva állapítja meg: „természetesen gyakran ingadozunk, vajon a fiút (az első kiadású etűdök komponistáját) irigyeljük-e inkább, mint a férfit, aki úglátszik nem tud nyugvópontra jutni...” továbbá még azt is írja róla, hogy a virtuóz háttérbe szorítja a zeneszerzőt, bár elismeri, hogy „eminens zenetehetség, aki jelentős zeneszerző is lehetett volna.”⁹ Schumann e megállapításával szemben áll az utókor, amelynek nevében a nagy művészre, Ferruccio Busonira hivatkozhatunk, aki az összkiadás etűd-kötetének előszavában ezúttal helyes értékelést is adja a nagyszabású technikai tanulmányoknak. Ugyanilyen értelemben nyilatkozik az etűdökről Alfred Cortot, a világhírű pianista is.¹⁰

Hogy mikor komponálhatta Liszt e tanulmányát, arra csupán következtethetünk. Raabe az etűd keletkezésének idejét 1838-ra teszi,¹¹ arra az időre, amikor Liszt d'Agoult grófnővel huzamosabban Itáliában, annak egyik legnagyobb zenei gócpontjában, Milánóban tartózkodik. Bár akkor idejének nagyrészt igénybe vették a nagy utazások, hangversenyek, hiszen akkor őt európaszerte ünnepelték, minden hangversenykörútja valóságos diadalút volt, mégis — nagy elfoglaltsága mellett is — foglalkozott ifjúkori etűdjeinek átdolgozásával.

Érdekesnek tartjuk, hogy az etűdöknek, poétikus, tartalmuknak megfelelő címeket (kivéven a 2. a-moll és a 10. f-moll tanulmányt, amelyek nem kaptak irodalmi elnevezést) Liszt csupán a harmadik kiadásnál adott, amely a második kiadás átdolgozása alapján készült. (Leipzig, Breitkopf — Härtel 1852). Ennek a kiadásnak új címe van: *Etudes d'exécution transcendante*. Ebben az etűdsorozatban az első a Széchényi Könyvtár Zeneműtárában őrzött kézirrattal csaknem teljesen azonos.¹² Itt egybevetésre lenne szükség, hogy az ittlévő kézirat valóban az 1839-ben megjelent első számú etűdnek, a C-dur tanulmánynak autográfja-e, mivel ebben a kiadásban még cím nélkül jelent meg, vagy pedig későbbi időből származik, amikor Liszt már az új, a harmadik kiadásra készült?

Ez a harmadik, Breitkopf — Härtelnél megjelent kiadás az egyetlen, amelyet Liszt autentikusnak ismer el. Egy Liszt autográf, amely jelenleg Alfred Cortot birtokában van¹³, valamint az említett kiadás címlapja tanúsodik erről: „Seul édition authentique revue par l'auteur.” A Cortot-nál levő iratában Liszt a katalógus összeállítóját arra kéri, hogy az 1855-ben megjelenő új katalógusba régi műveit, köztük az 1827-ben kiadott első etűdjeit,¹⁴ továbbá azoknak 1939-ben megjelent második változatát, amely annak idején egyszerre négy kiadónál is megjelent,¹⁵ az új katalógusba ne vegye fel.¹⁶ Ennek az utolsó, Liszt által jóváhagyott kiadásnak alapján készültek az újabb kiadások is, amelyeknek hosszú sorában legjelentősebb a Liszt Ferenc-alapítvány összkiadása, amelyben az etűdöknek mindhárom kiadású változata megjelent.¹⁷ A második világháború utáni kiadások közül megemlíthetjük a prágai Orbis-kiadó „*Etudes d'exécution transcendante*—

ját, valamint az 1951-es párizsi Salabert-féle kiadást, amelynek előszavából *Cortot*-nak, a nagy zongoraművésznek idézeteit vettük.

Liszt rendkívül nagyra értékelte technikai tanulmányait, mint „drága, kedvenc gyermekeit” emlegeti s a maga szerkesztette tematikus katalógusban 1855-ben, annak élére etűdjeit állította. Az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára *Liszt*nek, hosszú évek munkájával remekművekké kristályosodott technikai tanulmányaiból éppen az elsőnek, a bevezető prelúdiumnak kéziratát őrzi, egy nagyszabású műnek előjátékát, melynek minden egyes darabja kinyilatkoztatása annak, hogy a technika csupán alárendeltje, segítője az eszmének.

Jegyzetek

1. Raabe *Liszt's Schaffen* c. művében a kéziratot a 2. kiadású 1839-ben megjelent „24 *Grandes Etudes pour le Piano*” c. mű 1. számú tanulmány kéziratának jelzi. „Urschrift: der 1. Etüde in U. N. M.” S. 242.
2. Schlesinger; Ricordi; Haslinger; Mori—Lavenu.
3. Osztrák zeneszerző. (1801—1886).
4. Lavotta Rezső: *Zenei kéziratok*. II. köt. *Kézírtos zeneművek* c. 1940-ben megjelent címjegyzékben a műről a következő leírást adja: Ms Mus. 24. LISZT [Franz] Ferenc: *Préludes*. Zg. Eredeti kézirat. 1 lev. 2 r.
5. *Liszt: Etudes d'exécution transcendante*. 1951-ben Párizsban jelent meg Salabert kiadásában, Alfred *Cortot* előszavával. „Etudes qui furent publiées en France, lorsque j'avais treize ans.» — *Liszt* autográfja, amelyből *Cortot* útján ez idézetet vettük, magának *Cortot*-nak tulajdona.
6. Raabe: *Liszt's Schaffen*. 242. 1.
7. Raabe: *Liszt's Leben*. S. 8. „Die Klaue an der man den Löwen erkennen könnte zeigt keine... Die Einzige, von den angeführten Arbeiten, der in gewissen Sinne ein bleibender Wert zugesprochen werden kann, sind die 12 Etüden, aber auch sie nicht um ihrer selbst willen, sondern weil sie der Grundstock für die späteren bedeutenden Etüdenwerke *Liszt's* geworden sind”.
8. Kivétel a Ricordi kiadásában megjelent *24 Grandes Etudes pour le Piano*, ebben a kiadásban csupán az 1. füzetet ajánlja *Czerny*nek, a 2. füzet ajánlása *Chopin*nek szól.
9. *Neue Zeitschrift für Musik*, *Schumann* cikkéből „...wo wir freilich oft schwanken, ob wir den Knaben nicht mehr beneiden sollen, als den Mann, der zu keinem Frieden gelangen zu können scheint” „...bei seiner eminenten musikalischen Natur... auch ein bedeutender Komponist geworden wäre.”
10. 1951-ben Párizsban, Salabert kiadású *Liszt* etűdök előszavából.
11. Raabe: *Liszt's Schaffen*. S. 242.
12. *Gárdonyi* Zoltán megállapítása.
13. „L'édition Hofmeister des 12 Etudes (mentionnant «Travail de jeunesse») n'est qu'une simple réimpression des Etudes qui furent publiées en France. J'ai déjà longtemps désavoué cette Edition, et l'avais remplacée par une seconde version... Mais cette Edition même a été annulée par moi depuis plusieurs années...”
14. 1827-ben jelentek meg először *Liszt* etűdjei Marseille-ben, Boisselot-nál *Etude pour Piano-Forte en quarente-huit Exercices* címmel.
15. A második kiadás címe: *24 Grandes Etudes pour le Piano*.
16. *Liszt: Etudes d'exécution transcendante*. Paris 1951, Salabert. (*Cortot* előszavából.) „En conséquence je ne reconnais que celle-ci (la troisième rédaction) comme me faisant justice, et je demande qu'il ne soit pas fait mention dans le catalogue des éditions antérieures.”
17. G. A. II. 1. köt. Lipcse Breitkopf—Härtel kiadás.

18. Raabe: *Liszt's Leben*. S. 39. „Er (Liszt) war über das Wiener Publikum entzückt, dess Verständnis es ihm ermöglichte, die ernstesten Werke von Beethoven, Weber ... zu spielen ... und endlich seine eigenen grossen Etüden, jene teuren Etüden, jene Lieblingskinder, die den Stammgästen der (Mailänder) Scala so ungeheuerlich erschienen waren.“

Eine handschriftliche Variante der Liszt-Studie „Etudes-Préludes“

SZILÁGYI ERZSÉBET

Eines der wertvollsten Stücke in der handschriftlichen Notensammlung der Nationalbibliothek Széchényi ist die aus 23 Taktten bestehende Studie von Franz Liszt „*Etudes-Préludes*“, die im Jahre 1904 in den Besitz der Musik-Abteilung gelangte und unter Ms. Mus. 24 in die Bestände einverleibt wurde.

Vom frühesten Jünglingsalter bis zum reifen Manne beschäftigte sich Liszt mit dem Komponieren von Etüden; seine ersten Studien wurden um 1827 von Boisselot in Marseille mit dem Titel *Etude pour le Piano-Forte en quarante-huit Exercices...* par le jeune Liszt herausgegeben. In dieser Ausgabe ist die jetzt im Besitze der Nationalbibliothek befindliche Studie noch nicht enthalten. In der zweiten Ausgabe, betitelt *24 Etudes pour le Piano*, aus dem Jahre 1839 erscheint diese Komposition als erste Studie des ersten Heftes und ist, von ganz unbedeutenden Abweichungen abgesehen, mit der Handschrift in unserer Musik-Abteilung fast Ton für Ton identisch. Die dritte Ausgabe (Leipzig, 1852, Breitkopf—Härtel) bekam einen neuen Titel: *Etudes d'exécution transcendante*. Hier ist die erste Studie, die C-dur Etüde, die mit der Handschrift in unserer Sammlung fast vollkommen übereinstimmt, *Preludio* genannt. Authentisch erkannte Liszt nur diese dritte Ausgabe an. Auf Grund dieser, durch ihn gutgeheissenen Ausgabe wurden dann die späteren Auflagen hergestellt. Von diesen sind die in Band II/1 der Gesamtausgabe der *Franz Liszt-Stiftung* erschienenen „*Technischen Studien*“ die bedeutendsten, die hier in allen Versionen der drei Ausgaben veröffentlicht wurden.